

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.2.32>

ZASADY LEGALNOŚCI, PRAWORZĄDNOŚCI, REPREZENTATYWNOŚCI I PRAWOMOCNOŚCI STRON I ICH PRZEDSTAWICIELI JAKO PODSTAWOWE ZASADY DIALOGU SPOŁECZNEGO NA UKRAINIE

Vadym Yatsyshyn

*aspirant Katedry Prawa Pracy i Prawa Ubezpieczeń Społecznych
Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Odessa, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-6030-5277

e-mail: vadym.yatsysh@gmail.com

Adnotacja. Artykuł bada zasady legalności, praworządności, reprezentatywności i prawomocności stron i ich przedstawicieli jako podstawowe zasady dialogu społecznego na Ukrainie. Rozważa się utrwalenie takich zasad w aktach międzynarodowych, a także aktach normatywnych ustawodawstwa krajowego Ukrainy. Ujawnienie treści określonych zasad dialogu społecznego odbywa się przez pryzmat ogólnej teorii prawa i rozważania takich podstaw w pokrewnych dziedzinach prawa. Zasady legalności, praworządności, reprezentatywności i prawomocności stron i ich przedstawicieli w dialogu społecznym zbadano jako podstawowe zasady zapisane w ustawie Ukrainy „O dialogu społecznym na Ukrainie”. Artykuł ujawnił treść, znaczenie i przedstawił sformułowane przez autora definicje zasad legalności, praworządności, reprezentatywności i prawomocności stron i ich przedstawicieli.

Słowa kluczowe: dialog społeczny, zasady dialogu społecznego w sferze pracy, zasada legalności w dialogu społecznym, zasada praworządności w dialogu społecznym, zasada reprezentatywności stron dialogu społecznego, zasada prawomocności stron dialogu społecznego.

PRINCIPLES OF LEGALITY, RULE OF LAW, REPRESENTATIVENESS AND JURISDICTION OF THE PARTIES AND THEIR REPRESENTATIVES AS BASIC PRINCIPLES OF SOCIAL DIALOGUE IN UKRAINE

Vadym Yatsyshyn

*Postgraduate Student at the Department of Labor Law and Social Security Law
National University “Odesa Law Academy” (Odessa, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-6030-5277

e-mail: vadym.yatsysh@gmail.com

Abstract. The article examines the principles of legality, rule of law, representativeness and legal capacity of the parties and their representatives as basic principles of social dialogue in Ukraine. Consolidation of such principles in international acts, as well as normative legal acts of the national legislation of Ukraine is considered. Disclosure of the content of the outlined principles of social dialogue is carried out through the prism of the general theory of law and consideration of such principles in related areas of law. The principles of legality, rule of law, representativeness and legal capacity of the parties and their representatives in social dialogue are studied as the basic principles enshrined in the Law of Ukraine "On Social Dialogue in Ukraine". The article reveals the content, meaning and provides the author's definition of the principles of legality, rule of law, representativeness and legal capacity of the parties and their representatives.

Key words: social dialogue, the principles of social dialogue in the field of labor, the principle of legality in social dialogue, the principle of the rule of law in social dialogue, the principle of representativeness of the parties to social dialogue, the principle of legal capacity of the parties to social dialogue.

ПРИНЦИПИ ЗАКОННОСТІ, ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА, РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТІ І ПРАВОМОЖНОСТІ СТОРІН ТА ЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЯК БАЗОВІ ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

Вадим Яцишин

*аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-6030-5277

e-mail: vadym.yatsysh@gmail.com

Анотація. У статті досліджуються принципи законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників як базові принципи соціального діалогу в Україні. Розглядається закріплення таких принципів у міжнародних актах, а також нормативно-правових актах національного законодавства Укра-

їни. Розкриття змісту окреслених принципів соціального діалогу здійснено через призму загальної теорії права та розгляду таких засад у суміжних галузях права. Принципи законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників у соціальному діалозі досліджені як основні принципи, що закріплені Законом України «Про соціальний діалог в Україні». У статті розкрито зміст, значення та надано сформульовані автором визначення принципів законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників.

Ключові слова: соціальний діалог, принципи соціального діалогу у сфері праці, принцип законності в соціальному діалозі, принцип верховенства права в соціальному діалозі, принцип репрезентативності сторін соціального діалогу, принцип правоможності сторін соціального діалогу.

Вступ. Динамічність сучасного світу, постійні виклики, що постають перед світовим співтовариством, трансформаційні процеси в світовій економіці та національних економіках, поява нових, нетипових форм праці і зайнятості населення, посилення аспектів «дистанційності» праці неминуче приводять до застосування інституту соціального діалогу у сфері праці повсякчас. Принципи ж соціального діалогу у сфері праці є основними засадами та ідеями, а також тією рушійною силою, яка забезпечує усталений розвиток всього інституту соціального діалогу. Саме дотримання базових принципів соціального діалогу у сфері праці надає можливість застосувати всі механізми соціального діалогу з метою вирішення соціальних протиріч у суспільстві на практиці.

Досліджуючи основні принципи соціального діалогу у сфері праці, що сформовані більш ніж столітнім досвідом діяльності Міжнародної організації праці, які знайшли своє відображення у законодавстві України, можна стверджувати, що принципи законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників можуть розглядатись як базові для інституту соціального діалогу у сфері праці.

Основна частина. Аналіз вітчизняних публікацій останнього часу підтверджує те, що питання дослідження принципів соціального діалогу в сфері праці знаходиться поза увагою вчених-правників. Нині існує гостра потреба у фундаментальному та доктринальному дослідженні інституту соціального діалогу у сфері праці та принципів соціального діалогу у сфері праці як фундаменту його існування.

Питання загальноправового розуміння принципів законності та верховенства права були порушені у працях таких учених, як Н.Ю. Голубєва, О.Ю. Муравенко, О.С. Олійник, П.М. Рабінович, О.С. Ткачук, Т.А. Цувіна, Р.Я. Шай, Ю.О. Шевчук та ін.

Питання соціального діалогу та принципів соціального діалогу були порушені у працях таких учених, як Ю.С. Даниліна, І.В. Лагутіна, О.С. Пушкаренко, М.В. Сорочишин, О.А. Трюхан, Г.І. Чанишева та ін.

Аналіз наукової літератури дає змогу впевнено стверджувати, що науковою спільнотою окреслено чималу кількість принципів соціального діалогу в сфері праці, у тому числі тих, що не передбачені чинним законодавством про соціальний діалог. Їхні доробки та методологічна основа надали змогу всебічно дослідити принципи законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників як базові принципи соціального діалогу в Україні та надати їх визначення.

Метою статті є розкриття понять, надання визначень принципам законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників у соціальному діалозі.

З метою належного дослідження окресленого питання розглянемо кожний з базових принципів соціального діалогу у сфері праці, що розглядається у цій статті окремо.

Принцип законності. Принцип законності як принцип соціального діалогу у сфері праці не можна не розглядати в контексті загальноправової категорії законності. Саме через призму розуміння більш ширшого поняття – принципу законності – можливо виокремити специфічні складові частини категорії принципу законності у соціальному діалозі у сфері праці.

Одне з найпоширеніших трактувань поняття законності визначає законність як режим (стан) відповідності дій, поведінки, діяльності посадових осіб, громадян та юридичних осіб законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті неухильного додержання останніх усіма суб'єктами права (Зайчук, 2010: 121).

О.Ю. Муравенко робить висновок, що законність – це, з одного боку, абстрактна ідея, що виражає принцип загальнообов'язковості закону, який відповідає праву, з іншого боку – правовий режим, метод державного управління, в процесі якого відбувається реальне втілення вимог законності, точна і неухильна реалізація правових приписів, тобто практичне здійснення ідеї законності (Муравенко, 2012: 382).

Ю.О. Шевчук підкреслює, що законність є особливим режимом або процесом діяльності держави і всіх інших суб'єктів суспільних відносин, суть якого зводиться до трьох основних вимог, а саме: наявність добре продуманої системи демократичних правових законів і підзаконних нормативних актів; точне і повне закріплення правового статусу (прав, обов'язків) усіх учасників суспільних відносин, зокрема державних органів і посадових осіб, точне і неухильне дотримання законів та інших нормативно-правових актів усіма посадовими особами та громадянами (Шевчук, 2008).

У соціальному діалозі принцип законності розкривається через призму законодавчо встановлених процедур.

Зміст принципу законності в українському правовому просторі розкривається і через приписи Конституції України, так, статтею 19 Конституції України визначено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути змушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Закон України «Про колективні договори і угоди» гарантує забезпечення додержання принципу законності. Так, статтею 1 вказаного Закону встановлено, що колективний договір, угода укладаються на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працівників та роботодавців. Водночас статтею 5 Закону визначено, що умови колективних договорів або угод, що погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівників, є недійсними, і забороняється включати їх до договорів і угод. Забороняється включати до трудових договорів умови, що погіршують становище працівників порівняно з чинним законодавством, колективними договорами та угодами.

Таким чином, законодавцем при забезпеченні соціального діалогу та прийнятті у його результаті колективних договорів і угод вже встановлено механізми та обмеження, які забезпечують додержання принципу законності в соціальному діалозі у сфері праці.

Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019–2021 роки від 14 травня 2019 року також містить норми, що опосередковано містять посилання на додержання принципу законності в соціальному діалозі. Загальними положеннями вказаної Угоди визначено, що її укладено відповідно до Законів України «Про соціальний діалог в Україні», «Про колективні договори і угоди».

Враховуючи те, що принцип законності є одним із висхідних принципів соціального діалогу у сфері праці і забезпечує діяльність сторін соціального діалогу та їх взаємодію у суворій відповідності та на підставі вимог законів та підзаконних актів, розкриття такого принципу в контексті саме соціального діалогу є важливим, адже забезпечує розуміння висхідних процесів та ідей розбудови соціально орієнтованого суспільства на засадах соціального діалогу та примирення.

На нашу думку, можна надати таке визначення поняття «принцип законності у соціальному діалозі у сфері праці», а саме – це одна із основних засад соціального діалогу у сфері праці, відповідно до якої соціальний діалог реалізується його сторонами у суворій відповідності та з точним, неухильним виконанням норм законодавства (законів, підзаконних нормативно-правових актів).

Принцип верховенства права. Ще більш важливим за значенням як для окремої галузі права, так і права як системи загалом є принцип верховенства права. Принцип верховенства права є основним і у соціальному діалозі.

У статті 8 Конституції України встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституційний Суд України своїм рішенням від 02 листопада 2004 року № 5 15-рп/2004 зазначив, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

П.М. Рабінович розглядає верховенство права через зіставлення права з правами особи. Принцип верховенства права, на його думку, розкрито через пріоритетність у суспільстві, що має прояв переважно в таких рисах:

– закріплення в конституційних та інших законах держави основних прав людини (закони, які суперечать правам і свободам людини, є неправовими законами);

– панування в суспільному і державному житті таких законів, які виражають волю більшості чи всього населення країни, відображають при цьому загальнолюдські цінності й ідеали, насамперед права і свободи людини;

– врегулювання відносин між особою і державою на основі принципу: «особі дозволено робити все, що прямо не заборонено законом»;

– взаємовідповідальність особи і держави (Рабінович, 1997: 12).

О.С. Олійник зазначає, що принцип верховенства права є засобом для досягнення внутрішньої мети права і правової системи загалом – забезпечення пріоритету природних прав людини. Він є істотною характеристикою головного співвідношення між людиною і державою, його закладено в зміст суспільного договору юридично-політичної категорії (Олійник, 2019: 254).

О.С. Ткачук визначає принцип верховенства права як стандарт судового правозастосування та як чинник ефективності цивільного судочинства, беручи за основу підхід Т.А. Цувіної (Ткачук, 2016: 325).

Н.Ю. Голубева каже про те, що одним із основних принципів правової держави є принцип верховенства права. Принцип верховенства права є новим для національної юридичної практики. Закріпивши принцип верховенства права, Конституція України закріпила перехід від пануючої в минулому ідеології «домінування держави» над людиною до нової ідеології «служіння держави» інтересам людини (Голубева, 2010: 105).

Верховенство права передбачає пріоритет загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права щодо національного законодавства. Європейський Суд із прав людини орієнтує національні суди на прецедентне законодавство Страсбурга.

Т.А. Цувіна розглядає принцип верховенства права через призму поняття справедливий суд у розумінні п.1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та як транспозицію принципу верховенства права у вітчизняне судочинство (Цувіна, 2015: 279).

Як влучно зазначає О.Г. Крижова, концепція верховенства права є одним із найбільших досягнень цивілізації, що спрямоване на утвердження гуманності, рівності та справедливості. Це невід’ємний атрибут правової держави, громадянського суспільства та демократичного устрою. Важливість упровадження принципу верховенства права в державне та суспільне життя підтверджується як прикладами з історії, так і обставинами сучасності. При цьому воно не може бути успішним без теоретичного опрацювання усіх аспектів цього явища, прикладом того є правова традиція європейської цивілізації, де фактично зародилася, розвивалася і втілювалася ідея верховенства права. Складне переплетення правових та політичних реалій сьогодення України гостро ставить перед вітчизняною юридичною наукою питання неупередженого з’ясування сутності верховенства права та можливості практичного застосування останнього в правотворчості та правореалізації (Крижова, 2014: 1).

На нашу думку, доцільно сформулювати таке визначення принципу верховенства права у соціальному діалозі у сфері праці, а саме: принцип верховенства права у сфері праці – це основоположна засада відповідно до якої соціальний діалог здійснюється всіма його сторонами із забезпеченням пріоритету і непорушності прав людини через механізми юридичної визначеності, заборони свавілля, заборони дискримінації та рівності перед законом.

Принцип репрезентативності сторін соціального діалогу. Важливим є розгляд принципу репрезентативності сторін соціального діалогу у сфері праці.

Опосередковано принцип репрезентативності, ще до введення його в повсякчасний юридичний обіг, був сформований у Конвенції Міжнародної організації праці № 87 від 1948 року «Про свободу діяльності профспілок і захист їх прав» та розширений і доопрацьований у Конвенції Міжнародної організації праці № 144 від 1976 року «Про тристоронні консультації для сприяння застосуванню міжнародних трудових норм».

Так, відповідно до статті 3 Конвенції Міжнародної організації праці № 144 від 1976 року «Про тристоронні консультації для сприяння застосуванню міжнародних трудових норм» роботодавців і працівників репрезентовано на рівних засадах у будь-яких органах, за допомогою яких здійснюються консультації. Статтею 1 цієї Конвенції визначено, що у цій Конвенції термін «представницькі організації» означає найбільш представницькі організації роботодавців і працівників, наділені правом на свободу об’єднання.

Міжнародна практика стосовно репрезентативності основних принципів соціального діалогу у сфері праці знайшла своє відображення у Законі України «Про соціальний діалог в Україні». Статтею 5, 6 Закону визначено загальні критерії репрезентативності на рівнях соціального діалогу. Статтею 5 Закону визначено, що загальними критеріями репрезентативності для суб’єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців є: легалізація (реєстрація) зазначених організацій (об’єднань) та їх статус; для профспілок, їх організацій та об’єднань – загальна чисельність їх членів, для організацій роботодавців та їх об’єднань – загальна чисельність працівників, які працюють на підприємствах – членах відповідних організацій роботодавців; галузева та територіальна розгалуженість.

Таким чином, з урахуванням практики та нормативних актів Міжнародної організації праці, законодавець на рівні національного законодавства встановив критерії репрезентативності сторін соціального діалогу у сфері праці.

Ю.С. Даниліна зазначає, що принцип репрезентативності може застосовуватися лише до колективних прав та інтересів працівників. З індивідуальних прав жодна профспілка не може бути позбавлена права представлення інтересів своїх членів або осіб, які звернулися до неї з таким проханням (Даниліна, 2013: 360).

Як слушно підкреслив М.В. Сорочишин, не викликає жодних сумнівів, що рівність вимагає, аби тими самими правами могли користуватися всі профспілки і всі організації роботодавців. Йдеться про те, аби в конкретних окремих ситуаціях використати ці повноваження у якнайкращий спосіб для працівників або роботодавців. Цій меті слугує власне критерій репрезентативності, який уможливорює в окремих визначених ситуаціях завдання представлення інтересів працівників тій профспілці, а інтересів роботодавців – тій організації, які можуть ці інтереси виразити найкраще. Таким чином, не можна вважати за прояв дискримінації профспілок або організацій роботодавців визнання законодавством окремих повноважень у сфері захисту повноважень і інтересів членів певної організації, тій профспілці або тій організації роботодавців, яка є репрезентативною, або найбільш репрезентативною для певного підприємства, регіону, галузі чи професії (Сорочишин, 2010: 87).

На нашу думку, доцільно сформулювати таке визначення принципу репрезентативності сторін соціального діалогу у сфері праці, а саме: принцип репрезентативності сторін соціального діалогу у сфері праці – це вихідна засада, відповідно до якої участь у соціальному діалозі може приймати більше одного суб’єкта на одній стороні у разі підтвердження своєї правоможності представлення інтересів певної групи осіб.

Питання принципу правоможності сторін соціального діалогу у сфері праці та їх представників майже не досліджено у сучасному трудовому праві.

З теорії права відомо, що правоможність є складовою частиною суб’єктивного права. Можлива поведінка уповноваженого суб’єкта права – це ті правоможності, що в юридичній літературі позначають такі терміни, як «право-поведінка», «право-вимагання», «право-домагання». Право-поведінка є правом на власні дії уповноваженого суб’єкта. Право-вимагання – це право уповноваженого суб’єкта на адекватні дії зобов’язаною особою. «Право-домагання» є правом уповноваженого суб’єкта на відповідні забезпечувальні примусові дії державою в разі невиконання або неналежного виконання зобов’язаною особою свого обов’язку (Бандурка, 2018: 152).

Що ж стосується трудового права та соціального діалогу у сфері праці, то правоможність передбачена на рівні законодавчих актів. Так, Законом України «Про колективні договори і угоди» передбачено правоможності сторін соціального діалогу у сфері праці в питаннях ведення переговорів і укладення колективних договорів, угод. У цьому ключі правоможностями можуть виступати такі дії: ведення переговорів і укладення колективних договорів і угод; формування спільного представницького органу для ведення переговорів і укладення колективного договору; ініціювання укладення угоди про утворення спільного представницького органу суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців відповідного рівня; перевірка репрезентативності сторони соціального діалогу.

Для прикладу конкретизуємо, що відповідно до статті 10 Закону України «Про колективні договори і угоди» встановлена правоможність ведення колективних переговорів.

Законом визначено, що укладенню колективного договору, угоди передують колективні переговори. Будь-яка із сторін не раніш як за три місяці до закінчення строку дії колективного договору, угоди або у строки, визначені цими документами, письмово повідомляє інші сторони про початок переговорів. Друга сторона протягом семи днів повинна розпочати переговори. Сторони можуть переривати переговори з метою проведення консультацій, експертиз, отримання необхідних даних для вироблення відповідних рішень і пошуку компромісів.

Таким чином, Законом встановлено можливість учасників тобто сторін соціального діалогу діяти у тому чи іншому разі з метою забезпечення соціального діалогу у сфері праці.

Закон України «Про соціальний діалог в Україні» не лише фіксує в законодавстві принцип правоможності сторін соціального діалогу у сфері праці, а і у деяких випадках дає визначення критеріям правоможності.

Так, ч. 5 ст. 9 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» визначено стосовно профспілкової сторони, що зібрання повноважних представників вважається правоможним, якщо в ньому взяли участь представники більше половини репрезентативних організацій відповідного рівня, які дали згоду на участь у зібранні.

М.В. Сорочишин каже про те, що сторони соціального діалогу у сфері праці повинні володіти певними повноваженнями у переговорному процесі. Сторона соціального діалогу, яка вступила у соціальний діалог без відповідних повноважень, завідомо приречена на невдачу: досягнуті нею домовленості не можуть бути виконані, оскільки немає ніяких гарантій того, що подібний неповноважний представник дійсно висловлює волю чи інтереси працівників чи роботодавців. Повноважність представників сторони соціального партнерства може ґрунтуватися на положеннях закону, статутів, інших внутрішніх документів організації (Сорочишин, 2010: 88).

Окрім того, правоможність доцільно розглядати у двох основних аспектах. Перший аспект – це правоможність самої сторони соціального діалогу у сфері праці. Тобто підтвердження можливостями сторін соціального діалогу у сфері праці здійснювати певні дії або вимагати їх від інших сторін. Такою правомочною стороною, як правило, виступає юридична особа (об'єднання профспілок чи профспілка, об'єднання роботодавців чи юридична особа, що використовує найману працю, тощо).

Другий аспект є правомочністю представника сторони соціального діалогу у сфері праці. Цей аспект розкривається через правоможність уповноваженої особи, як правило, фізичної, що відповідно до своїх посадових обов'язків чи рішення про уповноваження виступає правоможним представником сторони соціального діалогу у сфері праці.

На нашу думку, доцільно сформулювати визначення принципу правоможності сторін соціального діалогу у сфері праці та їх представників як одну із основних засад соціального діалогу у сфері праці, відповідно до якої соціальний діалог реалізується на підставі передбачених законом та локальними нормативними актами можливостями сторін соціального діалогу у сфері праці (повноваження, уповноваження) здійснювати певні дії або вимагати їх від інших сторін та суб'єктів соціального діалогу у сфері праці.

Висновки. Таким чином, принципи законності, верховенства права, репрезентативності і правоможності сторін та їх представників є базовими принципами соціального діалогу в Україні. Саме застосування вищезазначених принципів у сукупності з іншими принципами соціального діалогу у сфері праці надає змогу сторонам соціального діалогу у сфері праці належно реалізовувати усі наявні механізми та засоби, передбачені інститутом соціального діалогу. Дослідження принципів соціального діалогу в сфері праці в умовах трансформації світової та національної економіки, переходу на роботу з дистанційним, віддаленим режимом, має все більшу актуальність та потребує подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М. Теорія держави і права. Підручник. Харків, 2018.
2. Голубева Н.Ю. Поняття та система принципів цивільного процесуального права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 53. С. 103–114.
3. Даниліна Ю.С. Особливості визначення крит. репрезент. для суб. профспілк. сторони та стор. роботодав. в Україні. *Вчені записки Таврійського нац. універ. Вернадського*. Том 26 (65) 2013. №2–1. Ч.1. С.360.
4. Зайчук О.В. Сучасна правова енциклопедія. Підручник. Київ. Юрінком Інтер, 2010.
5. Конвенція МОП № 144 від 1976 року Про тристоронні консультації для сприяння застосуванню міжнародних трудових норм. *Офіційний вісник України*, 2007 р., № 63.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Крижова О.Г. Впровадження принципу верховенства права в правозастосовну діяльність: концептуальні аспекти. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 2(10).
8. Матузова Н.І. Теорія держави і права. *Курс лекцій*. Юрист, 2004. С. 767.
9. Муравенко О.Ю. Особливості правової природи принципу законності. *Публічне право*. 2012. № 2 (6).
10. Олійник О.С. Принципи кримінального права у світлі практики ЄСПЛ. *Право і суспільство*. № 4/2019. С. 254.
11. Про колективні договори і угоди. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 36, ст.361.
12. Про соціальний діалог в Україні. Закон України від 23.12.2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 28, ст. 255.
13. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України. *Акад. прав. наук. України*. Харків : Право, 1997. 63 с. С. 12.
14. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року, №15-рп/2004. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>.
15. Сорочишин М.В. Правові аспекти соціального діалогу у сфері праці. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. Одеса, 2012. 205 с. С. 87.
16. Ткачук О.С. Проблеми реалізації судової влади в цивільному судочинстві. *Монографія*. Харків : Право, 2016. С. 325.
17. Цувіна Т.А. Право на суд у цивільному судочинстві. *Монографія*. Харків : Слово, 2015. С. 279.
18. Шай Р.Я. Правопорядок і законність як ознаки правової держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. С.120.
19. Шевчук О.Ю. Реалізація принципу законності ОРД в умовах сучасної правової держави. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008.

References:

1. Bandurka O.M. Teoriia derzhavy i prava. Pidruchnyk. Kharkiv, 2018 [in Ukrainian].
2. Holubieva N.Iu. Poniattia ta systema pryntsyviv tsyvilnoho protsesualnoho prava. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2010. Vyp. 53. S. 103–114 [in Ukrainian].
3. Danylina Yu.S. Oosblyvosti vyznachennia kryt. reprezent. dlia sub. profspilk. storony ta stor. robotod. v Ukraini. *Vcheni zapysky Tavriiskoho nats. univer. Vernadskoho*. Tom 26 (65) 2013. № 2–1. Ch.1. S.360 [in Ukrainian].
4. Zaichuk O.V. Suchasna pravova entsyklopediia. Pidruchnyk. Kyiv. Yurinkom Inter, 2010 [in Ukrainian].
5. Konventsiia MOP №144 vid 1976 roku Pro trystoronni konsultatsii dlia spriannia zastosuvanniu mizhnarodnykh trudovykh norm. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 2007 r., № 63 [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
7. Kryzhova O.H. Vprovadzhenia pryntsyvu verkhovenstva prava v pravozastosovnu diialnist: kontseptualni aspekty. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia «Pravo». 2014. № 2(10) [in Ukrainian].
8. Matuzova N.I. Teoriia derzhavy i prava. Kurs lektsii. Yuryst, 2004. S. 767 [in Ukrainian].
9. Muravenko O.Iu. Osoblyvosti pravovoi pryrody pryntsyvu zakonnosti. *Publichne pravo*. 2012. № 2 (6) [in Ukrainian].
10. Oliinyk O.S. Pryntsyvy kryminalnoho prava u svitli praktyky YeSPL. *Pravo i suspilstvo*. № 4/2019. S. 254 [in Ukrainian].
11. Pro kolektyvni dohovory i uhody. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993, № 36, st. 361 [in Ukrainian].
12. Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini. Zakon Ukrainy vid 23.12.2010. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2011, № 28, st. 255 [in Ukrainian].
13. Rabinovych P.M. Prava liudyny i hromadianyna u Konstytutsii Ukrainy. Akad. prav. nauk. Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 1997. 63 s. S. 12 [in Ukrainian].
14. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 2 lystopada 2004 roku, № 15-rp/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> [in Ukrainian].
15. Sorochyshyn M.V. Pravovi aspekty sotsialnoho dialohu u sferi pratsi. Dys. kand. yuryd. nauk. 12.00.05. Odesa, 2012. 205 S. S. 87 [in Ukrainian].
16. Tkachuk O.S. Problemy realizatsii sudovoi vlady v tsyvilnomu sudochynstvi. Monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 2016. S. 325 [in Ukrainian].
17. Tsuvina T.A. Pravo na sud u tsyvilnomu sudochynstvi. Monohrafiia. Kharkiv : Slovo, 2015. S. 279 [in Ukrainian].
18. Shai R.Ia. Pravoporiadok i zakonnist yak oznaky pravovoi derzhavy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. *Yurydychni nauky*. 2014. S.120 [in Ukrainian].
19. Shevchuk O.Iu. Realizatsiia pryntsyvu zakonnosti ORD v umovakh suchasnoi pravovoi derzhavy. *Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)*. 2008 [in Ukrainian].